

SHIMOLIY AMERIKA DAVLATLARINING BIRINCHI OLIMPIYA KONGRESSI
ISHIDAGI ISHTIROKI

Ergashev Shohjahon Aliqul o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix yo'nalishi talabasi

Do'sanova Diyora Abdug'ulom o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shimoliy Amerikaning Olimpiada o'yinlarida ishtiroki undagi erishgan yutuqlar, Kongressning chaqirilishi, Kanadaning Olimpiada o'yinlarida ishtirok etishi, AQSH bilan birgalikda Kanadaning ham mavqei ortib o'yinlarda ishtirok etishi to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Olimpiya o'yinlari, AQSH, Kanada, Per de Kuberten, Fransiya, Jeys Edvard Sallivan, Uilyam Milligan Slaon, USOC, MOQ, Paraolimpiya.

Аннотация: В этой статье представлена информация о достижениях участия Северной Америки в Олимпийских играх, созыве Конгресса, участии Канады в Олимпийских играх, а также повышении статуса Канады и США в Играх.

Ключевые слова: Олимпийские игры, США, Канада, Пьер де Кубертен, Франция, Джеймс Эдвард Салливан, Уильям Миллиган Слаон, Олимпийский комитет США, НОК, Паралимпийские игры.

Annotation: This article provides information on the achievements of North America's participation in the Olympic Games, the convening of Congress, Canada's participation in the Olympic Games, and the increasing status of Canada and the United States in the Games.

Keywords: Olympic Games, USA, Canada, Pierre de Coubertin, France, James Edward Sullivan, William Milligan Slaon, USOC, NOC, Paralympics.

1894-1924 yillarda. Xalqaro olimpiya harakati va Olimpiya o'yinlari hozirgi paytda kuzatilishi mumkin bo'lgan mashhurlik, ahamiyat va ahamiyatga ega emas edi⁴⁴. Har to'rt yilda bir marta musobaqa o'tkazish g'oyasi o'z yo'lini topishda qiynalardi. Per de Kuberten tufayli o'yinlarning qayta tiklanishi yangi Olimpiya harakatining shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynadi. Fransiya jamoat arbobining faoliyati birinchi Olimpiya o'yinlariga tayyorgarlik ko'rish jarayonida

⁴⁴ Canadian Olympic Committee; session. URL:// <http://olympic.ca/canadian-olympic-committee/governance/session/> (дата обращения 21.03.17)

yuzaga kelgan barcha to'siqlarni bartaraf etdi va o'yinlarni butunlay yangi, xalqaro darajaga olib chiqdi. Shimoliy Amerika davlatlari - Amerika Qo'shma Shtatlari va Kanada - butun tarixi davomida xalqaro Olimpiya harakatining nufuzli, hurmatli va jonli aktyorlari bo'lgan. Qo'shma Shtatlar O'yinlar tarixidagi eng ko'p mukofotlangan davlat bo'lib, Kanada 1896 va 1980 yillardagi ikkita Olimpiya o'yinlari bundan mustasno, barcha qishki Olimpiya o'yinlariga va deyarli barcha yozgi Olimpiya o'yinlariga o'z sportchilarini yuborgan kam sonli davlatlardan biridir⁴⁵. Parijdagi 1-Olimpiada kongressida Shimoliy Amerikadagi yagona davlat Amerika Qo'shma Shtatlari edi.

XOQning birinchi tarkibiga boshqa davlatlar vakillari qatorida AQShdan delegatlar Jeyms Edvard Sallivan va Uilyam Milligan Slaon ham kirdi, ular XOQning AQShdan birinchi vakillariga aylandilar. Aynan ular keyinchalik 1896-yilda Afinada bo'lib o'tgan yozgi o'yinlarda amerikalik sportchilarning ishtirokini tashkil qilish bo'yicha qo'mitani tuzdilar, keyinchalik u qayta tashkil etildi va AQSH Milliy olimpiya qo'mitasi deb o'zgartirildi. Bugungi kunda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasida AQShdan Anita Defrantz va Kanadadan Richard Paund vakili bor. Bu mamlakat XIX-asr oxirida ulkan hududi, yagona ichki bozori, xavfli qo'shnilari yo'qligi, boy tabiiy resurslar va minglab muhojirlarga ega bo'lgan qudratli davlat bo'lib, ular mamlakat boyligini yanada oshirardi. 1893 yilda Amerika kashf etilganining 400 yilligi sharafiga Jahon Kolumbiya ko'rgazmasi bo'lib o'tdi, unga ko'plab Evropa davlatlarining rahbarlari taklif qilindi⁴⁶. Qo'shma Shtatlar ko'plab mamlakatlar bilan yaqindan hamkorlik qilgan hurmatli siyosiy va iqtisodiy hamkor edi. Birinchi Olimpiya Kongressida mamlakatni vakillik qilish, uning nufuzini oshirish va AQSh hukumati uchun juda muhim edi. Rivojlangan va boy davlatlardan biri sifatida AQSh moliyaviy qiyinchiliklarni boshdan kechirmadi va sportning rivojlanishi munosib darajada edi.

Kanadaning pozitsiyasi qanday edi va nega u Birinchi Olimpiya Kongressida qatnashmadi? 19-asr bu davlat uchun ahamiyatli bo'ldi: Kanada dastlab Britaniya imperiyasi tarkibida o'z hukumatini tuzish huquqini qo'lga kiritdi, keyin esa 1867 yilda to'liq mustaqillikka erishdi⁴⁷. Biroq, Kanada Konfederatsiyasining shakllanishi davrida hukumat frantsuz-Kanada millatining mavjudligini tan olish haqidagi tarixiy dolzarb milliy muammoni hech qachon

⁴⁵ National Olympic committee of USA. URL:// <http://www.teamusa.org> (дата обращения 27.03.17)

⁴⁶ London 2012. Olympic committee. URL:// <https://www.olympic.org/london-2012> (дата обращения 25.03.17)

⁴⁷ Vancouver 2010. Olympic committee. URL <https://www.olympic.org/vancouver-2010> (дата обращения 25.03.17)

hal qila olmadi. Bu asrning so'nggi o'n yilligi o'sib borayotgan ingliz tilida so'zlashuvchi aholi tomonidan frantsuz-kanadaliklarga nisbatan kamsitish to'liqini bilan ajralib turdi. 1896 yilda boshlangan sanoatlashtirishning birinchi to'liqini Kanadani qishloq xo'jaligi mamlakatidan sanoat mamlakatiga aylantira olmadi. Bundan tashqari, Kongress vaqtida Kanadada jismoniy tarbiyaga kerakli e'tibor berilmagan, ommaviy sport turlari orasida faqat xokkey va figurali uchish bor edi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, 1894-1896 yillarda mamlakat boykot qilgan va na Birinchi Kongressda, na Olimpiya o'yinlarida qatnashishni istamagan. Moliyaviy xarajatlarni talab qiladigan bu ichki va tashqi muammolarning barchasi Kanada hukumatini ularga e'tibor qaratishga "majbur etdi", Birinchi Olimpiya Kongressi kabi xalqaro tadbirlarda ishtirok etishiga "to'sqinlik qildi". Yevropa davlatlaridan uzoqligi esa Kanadani o'ziga xos yakkalangan mamlakatga aylantirdi.

Endi Kanada, Qo'shma Shtatlar bilan bir qatorda, sportga munosib e'tibor beradigan Olimpiya harakatining to'liq huquqli sub'ekti hisoblanadi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, 1894 yilda Qo'shma Shtatlar Milliy Olimpiya Qo'mitasi (USOC) tashkil etilgan. USOC notijorat tashkilot bo'lib, Amerika Qo'shma Shtatlari Milliy Olimpiya Qo'mitasi (MOK) vazifasini bajaradi va Olimpiya o'yinlarida sportchilarni qo'llab-quvvatlash uchun Qo'shma Shtatlar antidoping agentligi va Butunjahon antidoping agentligi va turli xalqaro sport federatsiyalari o'rtasidagi munosabatlarni muvofiqlashtiradi. O'yinlar, Panamerika o'yinlari va Qishki Olimpiya o'yinlari. Qo'mita elita sportchilar uchun mashg'ulotlar, yordamchi xodimlar va mablag'lar bilan ta'minlaydi. Shuningdek, Olimpiada o'yinlariga tayyorgarlik ko'rish bilan bog'liq barcha masalalarni, shu jumladan, o'yinlarni o'tkazishga nomzod shaharlarni tahlil qilish bilan bog'liq barcha masalalarni hal qilish uchun AQSh vakili sifatida faoliyat yuritadi. Ushbu tashkilot ishni muvofiqlashtiradi va jamiyatlarni, Paralimpiya, Olimpiya va sport tashkilotlarini, turli darajadagi seksiya va filiallarni boshqaradi. Ko'p sonli mintaqaviy va milliy sport federatsiyalari (birlashmalar, assotsiatsiyalar, ligalar va jamiyatlar) davlatning sport hayotida va xalqaro maydonda faol ishtirok etadilar. Aynan shu tashkilot butun mamlakat sportiga oid barcha masalalar bilan shug'ullanadi. Qo'shma Shtatlarda sport vazirining yo'qligi ushbu tashkilotga barcha yuridik shaxsni yuklaydi.

Kanada Milliy Olimpiya Qo'mitasi 1904 yilda tashkil etilgan va 1907 yilda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tomonidan tan olingan⁴⁸. Ayni paytda u XOQ va

⁴⁸ National Olympic committee of USA. URL:// <http://www.teamusa.org> (дата обращения 27.03.17)

Panamerika o'yinlarida kanadalik sportchilarni ifodalovchi notijorat xususiy tashkilotdir. Uning faoliyat doirasiga, shuningdek, o'z shaharlarini Olimpiya o'yinlari poytaxtlari sifatida taqdim etish kiradi va tashkilot 464 a'zoga ega. Kanada MOQ nafaqat sportni rivojlantirishga, balki davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashga qaratilgan faol siyosat olib boradi. Shunday qilib, 2009 yilda Kanada va Barbados mamlakatlar o'rtasida sport hamkorligi bo'yicha o'zaro anglashuv memorandumini imzoladilar va 2014 yilda ular gomofobiyaga qarshi kurash dasturini e'lon qilib, xalqaro "You Can Play" fondiga qo'shildi. Birinchi Olimpiya Kongressi Qo'shma Shtatlar uchun ham, Kanada uchun ham muhim bo'lib chiqdi, ammo har biri uchun o'ziga xos tarzda. Olimpizm qayta tiklanishining boshidan beri bu mintaqa nafaqat o'yinlarda, balki Olimpiya uchrashuvlarida ham ishtirok etdi. AQShning roli boshidanoq yuqori edi, chunki u o'yinlarda yaxshi natijalarni ko'rsatdi, ammo Kanadaning ahamiyati darhol sezilmadi. 1896 va 1980 yillarda Olimpiadani o'tkazib yuborgan Kanada yetakchi davlatlarni quvib yetishi va turli mamlakatlar vakillari bilan aloqa o'rnatishi kerak edi. Birinchi Kongress Kanada uchun o'ziga xos "surish" vazifasini o'tadi va bu unga xalqaro jahon voqealarida ishtirok etish qanchalik muhimligini ko'rsatdi. Hozirda AQSH va Kanada vakillari Olimpiya Kongresslarining doimiy a'zolari bo'lib, sportni rivojlantirish, olimpizm g'oyalarini butun aholi o'rtasida yoyish bo'yicha doimiy chora-tadbirlar ko'rmoqda va Olimpiya o'yinlarida yaxshi natijalarga erishmoqda.

XULOSA

Olimpiya o'yinlari sport, go'zallik va o'zaro hurmatning global bayramidir. Bugungi kunda Olimpiya o'yinlari muhim ijtimoiy hodisa bo'lib, ularsiz zamonaviy hayotni tasavvur qilish qiyin. Sport yuzlab mamlakatlarda, jumladan, Amerikada xalqaro muloqot tiliga aylandi. AQSh va Kanada, Argentina va Braziliya, Venesuela va Kuba, Meksika va Paragvay, Urugvay va Chili, shuningdek, ushbu mintaqaning boshqa davlatlari zamonaviy olimpiyani qayta tiklashdan boshlab Olimpiya harakatining faol ishtirokchisi bo'lgan va bo'lishda davom etmoqda. O'yinlar. 1894 yilda bo'lib o'tgan birinchi Olimpiya Kongressi Shimoliy va Janubiy Amerika mamlakatlarisiz o'tdi. Ushbu mintaqadan - AQSh, Argentina va Urugvay vakillarining kam sonli bo'lishiga qaramay, ushbu tadbirda ishtirok etish mamlakatlar uchun juda muhim edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

7. Ашастин Б.В. Олимпийское движение и современный спорт: курс лекций. – Екатеринбург: УрГУПС, 2012. – 109 с.
8. Боголюбова Н. М., Николаева Ю. В. Спорт в палитре международных отношений. Гуманитарный, дипломатический и культурный аспекты. СПб., 2011. - 320 с.
9. Бородина Е.А. Влияние Олимпийского движения на развитие мировой культуры: исторический и современный аспекты. - М., 2009.- 54 с.
10. National Olympic committee of USA. URL:// <http://www.teamusa.org> (дата обращения 27.03.17)
11. Vancouver 2010. Olympic committee. URL <https://www.olympic.org/vancouver-2010> (дата обращения 25.03.17)
12. Canadian Olympic Committee; session. URL:// <http://olympic.ca/canadian-olympic-committee/governance/session/> (дата обращения 21.03.17)